

מראי מקומות - יבמות

קטז:

דהעד אומר בדדמי, וא"כ אף דמלתא דעבידא לגלויי הוא, לא מהני, ואי"ז כשאלת הגמ' לעיל בדף צ"ג לענין ע"א ביבמה, דנפשט שם דנאמן העד משום דהוי מלתא דעבידא לגלויי, דהא כאן אי' עוד סברא לומר שאינו נאמן, דאולי אמר העד בדדמי.

ג. אמרי תעביד הכי כי היכי דלישרי'

כ' הערוך לנה, "מזה נראה שמותר לגרום לחכם שיטענה ויתיר דבר שלדעתו אסור, אם הגורם ס"ל דמותר". וע"ש שהק' ע"ז ממקו"א, וכ' דאולי יש לחלק היכא דמאכיל לצדיק דבר דלסברתו אסור, דאז הוי גנאי לצדיק [אע"פ דהגורם ס"ל דודאי מותר]. עוד חילק דאולי שאני הכא דרבים חולקים על ר' יהודה (ולפי"ז לא יהי' שייך היתר זה אלא היכא שהרבים חולקים על דעת האוסר).

ד. בית הלל אומרים לא שמענו אלא

בבאה מן הקציר ובאותה מדינה

כ' התוס' יו"ט דמשמע שלא קפדי ב"ה אלא שיהא ממקום קרוב, דהא בברייתא בגמ' אי' דב"ש אמרו לב"ה, לדבריהם אין לי אלא קוצר, וכו', אלא מעשה שהי' בקציר, וכן הדין בכולהו, ה"נ מעשה שהי' כך הי', וה"ה בכולהו, וב"ה השיבו דבאותה מדינה שכיחי אינשי, וכו', ומשמע דזהו כל המח', אם נאמנת רק אם באה ממקום קרוב, או אף ממקום רחוק. אלא דהק' התוס' יו"ט ע"ז, א"כ למה נקטו כלל הא דבאה מן הקציר. וע"ש מש"כ בזה, וע"ע בערוך לנר על תוס' ד"ה לא דברו.

ה. באותה שעה אמרו, האשה

שאמרה מת בעלי תתייבם

הק' בשו"ת מהרי"ק (ע"ב, ד"ה וקשה לי), "וכי יעלה על הדעת דמשום מעשה שהי' שאירע שמצאו כדבריה, דמתוך כך הוחזקו כל הנשים לומר אמת באמרם מת בעלי, וכי קודם מעשה היו סבורים חכמים שלא תהא אשה אחת מאלף אומרת אמת באמרה מת בעלי, וכו'". וביאר דמעיקרא סברו דאף דאשה דייקא ומנסבא, אבל כיון שיש נשים משקרות, לא היו רוצים לסמוך על אמירתה, ואמרו דמסתמא בקל יכולה להביא עדים שמת, ולא יהי' עיגונא לה כ"כ. אבל לאחר מעשה זה, שראו דאף שהי' מקום קרוב, וגם הלך שם עם י' אנשים, מ"מ לא היו עדים בדבר עד ששלחו ב"ד ומצאו שמת, והכירוהו בפרצוף פנים, אז ידעו חכמים דאיכא עיגונא טפי במא שלא היו מאמינים אותה, ואמרו לסמוך על דבריה משום חזקת דייקא ומנסבא.

ו. לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהי'

וצ"ע בגדר הדבר, מה חשיב "כמעשה שהי'", וכ' השיח יצחק בחגיגה (כג.) דאפי' אם אינו דוגמת אותו מעשה שהי' ממש, המושך בעמוד הבא

א. מאי בינייהו, איכא בינייהו דארגיל הוא קטטה

הק' הרשב"א, לכאו' יש עוד נפק"מ, דהיינו אם אומרת מת וקברתיו, דבזה לא שייך לומר בדדמי, אבל אם יש חשש משק, לכאו' גם בזה יש לחוש שהיא משקרת. וכ' הריטב"א דא"ה, גם זהו נפק"מ, וחדא מינייהו נקט. והמהרש"א הביא משו"ת רא"ם לתרץ באו"א, דאף למ"ד כאן דאינה עומדת לשק, זהו רק כיון שהיא יראה לשק, שמא יבא ויתגלה שהיא משקרת. אבל היכא שיש אומדנא שמת, בזה שפיר י"ל דמשקרת לומר שקברתו כדי להוציא הספק מלב השומעים, דהא עכשיו אינה יראה להיות נתפסת בשק.

ב. עד א' בקטטה מהו... תיקו

כ' הריטב"א דאף דכאן עלתה הגמ' בתיקו, מ"מ הא לעיל בסוגיין בעד א' במלחמה ג"כ שואלים כע"ז, האם ע"א משום מלתא דעבידא לגלויי או משום דייקא ומנסבא, ושם כ' הריטב"א דיש לפשוט שאלה זו מסוגיות לקמן, דמבואר דטעם דע"א הוא משום דמלתא דעבידא לגלויי הוא, ולא ישק, וא"כ לכאו' יש לפשוט שאלתנו כאן ג"כ עפ"ז. אבל כ' דמדברי הרי"ף משמע דנקטי' הכא לחומרא משום דהוי איבעיא דלא אפשריטא, ואע"ג דהרי"ף עצמו לעיל פסק דנאמן, וצ"ע.

עוד הק' על הרמב"ם (גירושין יג, א), שכ' דהחשש בע"א ובקטטה הוא דשמא שכרה אותו העד להעיד שמת, מתוך הקטטה שיש בינה ובין בעלה. ותמה ע"ז הריטב"א, אם היא הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקו. ועוד, הרי הגמ' לא הביאה חשש זה כלל, והניח בקו'. וע' בביאור הגר"א (אה"ע י"ז, קמ"ז), שהק' על שי' הרמב"ם, דבסוף הל' גירושין יג, (כט) כ' דע"א נאמן משום דהוי מלתא דעבידא לגלויי, ולמה כ' הרמב"ם לענין ע"א בקטטה דאסורה להנשא, ומשמע מספק, דלא אפשריטא הבעיא. וכן לענין ע"א במלחמה פסק הרמב"ם (שם, יט) לחומרא מספק, וגם זה ק', הלא לכאו' הכל תלוי בשאלה א', מ"ט דע"א נאמן, משום דמלתא דעבידא לגלויי הוא, ולכן אינו משק, או דלמא משום דייקא ומנסבא, וכאן יש לחוש שאינה דייקת כ"כ, או משום מלחמה, או משום קטטה.

ותי' הגר"א דהרמב"ם לא גרס בגמון אלא ע"א בקטטה מהו, ולא ביארה הגמ' צדדי השאלה. וס"ל להרמב"ם דאין שאלה אם ע"א משום מלתא דעבידא לגלויי או לא, דהא כבר פשט הש"ס שאלה זו לעיל (צד) דמשום מלתא דעבידא לגלויי הוא, אלא השאלה היא אם חיישינן שמא שכרה עדי שקר או לא, ובשאלה זו נשארה הגמ' בתיקו.

ולענין השאלה דע"א במלחמה דלעיל (קטו), דג"כ לכאו' תלוי' בשאלה מה הנאמנות של ע"א, כ' הגר"א דהרמב"ם גרס דהשאלה היתה "או דלמא דזימנין דאמר בדדמי", דהיינו

מראי מקומות - יבמות

קטז: (המשך)

מה שנח' הראשונים אם טומאת אפר חטאת היא מן התורה או מדרבנן, דשי' התוס' **ביומא** (מ"ח) דטומאת אפר חטאת מדרבנן היא, אבל בשו"ת **הרשב"א** (א', י"ב) אי' שהיא מן התורה, ומשום דחיבת הקודש מכשרתו להיות כאוכל לקבל טומאה. וע' בהערות להגרי"ש בחגיגה שם, דאי' דגם הראב"ד ס"ל שהוא טמא מן התורה, וגז"כ הוא, דכתי' והניח במקום טהור, דהיינו דאמרה תורה דצריך להיות מונח במקום טהור, כדי שלא יטמא, אלמא דמקבל טומאה.

ח. ולא ירכב ע"ג בהמה

פרש"י בחגיגה (כג.), וגזרו על האוירות כולן. ודייק השיח **יצחק** שם מדבריו דס"ל דאפי' אם אין האויר על גבי מים, מ"מ גזרו, ולכן אף אינו יכול לרכוב ע"ג חמור על הקרקע, לפי שגזרו על האויר. אבל העיר **דמרש"י** כאן מבואר להיפוך, דכ' שלא ירכב ע"ג בהמה בתוך המים, דזה ג"כ דומה לספינה, ומשמע דעל אויר אחר מותר.

ודייק **מרש"י** שם, דאפי' אם הוי דבר אחר הדומה לו, ג"כ נכלל זה ב"כמעשה שהי"י". וע"ש עוד שכ' [עכ"פ בדעת הרמב"ם] די"ל דגם רבנן מודו הכא, ומה דאמרי' כר' חנניא בן עקביא, היינו משום שהוא הזכיר בדבריו סברא זו דכמעשה שהי', אבל גם רבנן מודו לעצם המושג דאין גוזרין אלא כעין מעשה שהי', רק דסבירא להו דלא אמרי' כן אלא היכא שיש איזה סברא לחלק, ולמשל אין גוזרין בים הגדול, רק שאין מחלקין בין ירדן לנהר אחר, דמה בין נהר זה לנהר אחר. וע"ע במנחם **משיב נפש** (שם), דכ' בדעת רש"י דכל שהוא דומה לו אף בצד א' סגי בזה כבר לגזור, דהא משמע מדברי רש"י דאף בשאר נהרות אסור לרכוב על בהמה או לעבור בספינה.

ז. לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת

העיר **הטורי אבן** בחגיגה (כג.), דהא מבואר דהחשש הוא שמא נטמאו המי חטאת והאפר חטאת, וק', הא אפר אינו בכלל אוכלין, וא"כ למה נטמא טומאת אוכלין. וע"ש דאכן הביא